

Satyrtorso

ZAG 2. Torso föreställande ung satyr draperad i ett getskinn. Marmor. Höjd 85 cm. Romersk (troligen 50–100 e.Kr.). Förvärvat av Dr. Fredrik Martin. Enligt uppgift funnen i Syrien. Andrén 1947, s. 3–4, nr 2.

Den pojaktiga figuren är något under naturlig storlek. Han står på höger ben. Vänster lår är placerat något framåt och dessutom lätt utåtvinklat. Den upprätta överkroppen är tydligt böjd åt höger. Baktill i korsryggen sitter en liten svans. Armarna är sänkta och inåtvinklade vid armbågen. Den bortbrutna högra underarmen var placerad framför överkroppen och löpte snett uppåt mot vänster. Denna position säkras av en kvadratisk rest av ett stöd mellan buken och den undre djurskinnskanten. Höger hand höll framför kroppen ett föremål som var förbundet med getskinnet via fyra stöd (tre större vid höger öra, höger horn och upptill mellan djurets horn, ett mindre vid skinnets övre kant). Möjligen höll satyrgossen här en syrinx (panflöjt), liksom på sarkofager med dionysiska motiv. Den förlorade vänstra underarmen var riktad bort från statyn, nedåt åt höger. Kanske befann sig ett lagobolon (jakträ) i den tillhöriga handen, åter i analogi med dionysiska sarkofager. Ett getskinn som är knutet över höger skuldra faller ned både framtill och baktill. Det bärs diagonalt över den nakna kroppen. Det behornade gethuvudet syns ovanför den vänstra höften, i iögonenfallande trekvartsvy.

Figurstorleken, de mjukt svällande kroppsformer och det hårlösa pubesområdet anger ungdomlig ålder hos den avbildade. Getskinnet och den lilla svansen identifierar honom: det handlar om en satyrgosses mytiska gestalt. Satyrer var orgiastiska väsen som tillhörde guden Dionysos' följe men också kunde uppträda för sig själva. I grekisk konst finns satyravbildningar till att börja med endast inom småkonsten (till exempel vaser, terrakottor, bronsfiguriner). Först under hellenismen (323 f.Kr.–31 f.Kr.) blir de ett centralt motiv inom storskulpturen.

Den Zornska torson följer ingen bestämd förebild från denna epok. Den visar sig snarare vara en nyskapelse från romersk kejsartid. Denna nyskapelse griper medvetet tillbaka på hellenistiska stilformer. Torson kan troligtvis dateras till andra hälften av 1:a årh. e.Kr. En gång prydde satyren kanske en romersk villa.

De orgiastiska satyrerna var i antiken markanta motbilder till den uppförandenorm som krävde självbehärskning; motbilder som beständigt fördes till torgs just i konsten. Normen kunde överträdas framför allt på teatern, på fester och vid dryckeslag: det var Dionysos' frisläppta värld som offentligt sanktionerade den kollektiva utlevelsen av känslor och på så sätt höll samhällets psykologiska ekonomi i balans. Det häri gripbara växelspelet mellan reell och mytisk värld är också synligt i torsons utformning. Den civiliserade gossegestalten med sina mjukt sinnliga kroppsformen kontrasterar verkningsfullt mot den grova skinnfällan. I spänningsfältet mellan dessa poler visar den unge satyren på de irrationella grundvalarna för ett samhällsskikt som legitimerade sin livsstil och sitt förhållningssätt också utifrån sina egna motbilder.

R.S. (övers. E. Rystedt)

